

Kåfjord kommune

Handlingsplan for godt psykososialt barnehagemiljø

For barnehager i Kåfjord kommune

Godkjent i UOO
14.10.2021

Innhold

INNLEDNING.....	3
MÅL FOR BARNEHAGER I KÅFJORD.....	3
Lovverk, forskrifter og dokumenter som handlingsplanen bygger på	3
FOREBYGGENDE TILTAK	3
Barnehagene har et system for å sikre trygt og inkluderende læringsmiljø.....	3
Det arbeides godt med relasjoner og mestring	4
Ansatte har god kompetanse og gode ressurser	4
Involvering og samarbeid	4
Foreldresamarbeid	5
FØLGE MED.....	5
Slik fanger vi opp at barn ikke har det bra:	5
Kartlegging:.....	6
Observasjon og utetid:	6
GRIPE INN	6
Hva er en krenkelse?	6
Bruk av fysisk makt.....	7
VARSLER.....	7
Ser eller mistenker at noen ikke har det godt.....	7
Når ansatte mobber	7
Hvor raskt skal vi varsle?	8
UNDERSØKE.....	8
Barnets egen opplevelse av barnehagemiljøet	9
Barns medvirkning og barnets beste.....	10
Hvordan kan vi avdekke hva som har skjedd?	10
Tips til en god samtale.....	10
SETTE INN TILTAK	10
Tiltakspålegg utløses når barnet ikke har det godt.....	11
Hva er egnede tiltak?.....	11
Tiltakene kan rettes mot	11
Hvor lenge skal tiltakene vare?	12
Barnehagen skal vurdere om tiltakene virker.	12
Lenke til ressurser for barnehagene:	12
Ressurser for både barnehager og skoler:	13
Beredskapsteam mot mobbing?	13
DOKUMENTERE	134

Hva er dokumentasjon?.....	14
Taushetsplikt og behandling av personopplysninger i barnehager og skoler.....	14
KOMPETANSEUTVIKLING.....	14
ANSATTE SKAL SIGNERE AT DE HAR SATT SEG INN I HANDLINGSPLAN MOT MOBBING.....	15
Skjema for dokumentasjon av kjennskap til handlingsplan mot mobbing og tilhørende lovverk....	15
MALER	16
MAL for tiltaksplan i barnehagene	16
MAL og bruke observasjon som metode for avdekkinga:.....	18
MAL observasjon av barnets kontakt med andre:.....	19
MAL barnesamtale.....	21
MAL sjekklister.....	22
MAL sjekklister.....	23
MAL hva gjør vi?.....	24

Kommentert [EML1]:

INNLEDNING

Etter endringer i Rammeplan for barnehagene var ny i 2017, samt de nye endringene i barnehageloven fra 01.01.2021 er det nødvendig for Kåfjord kommune å lage nye planer for arbeidet mot mobbing i barnehager.

Kåfjord kommune deltok Utdanningsdirektoratets nasjonale satsning: «Inkluderende barnehage- og skolemiljø» fra 2017 til 2019, og ønsker som et resultat av satsningen at Handlingsplanen mot mobbing for barnehage og skole skal være samsvare i størst mulig grad. Det har likevel vært behov for to ulike planer, da handlingsplanene skal samsvare med hvert sitt lovverk. Utgangspunktet for planen er i stor grad hentet fra udir.no og det vi har lært i satsingen vi har deltatt i.

«Som voksne har vi et særlig ansvar for måten vi omgås hverandre på. Barn og unge lærer av det voksne gjør og sier. Det er vi som gjennom vår adferd formidler hva som er greit. Derfor må vi oppføre oss ordentlig mot hverandre. Vi må snakke om og til hverandre på en måte som vi ønsker at barna våre skal ta med seg videre gjennom livet. Da må vi av og til tenke oss godt om.»

(Kong Harald, nyttårstalen 2018)

c

Lowverk, forskrifter og dokumenter som handlingsplanen bygger på

- Barnehageloven med forskrift/ Rammeplan for barnehagene
- Barnekonvensjonen
- Strategisk oppvekstplan for Kåfjord kommune
- Kommunens økonomiplan
- Lov og forskrift om miljørettet helsevern i barnehager og skoler

FOREBYGGENDE TILTAK

Ansatte i barnehager har ansvar for at alle barn og unge inkluderes i gode læringsmiljøer.

Barnehagen skal forebygge tilfeller hvor barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø ved å arbeide kontinuerlig for å fremme helsen, trivselen, leken, og læringen til barna. (Barnehageloven § 41)

Avgjørende for dette er kontinuerlig og hardt arbeid med barnehagemiljø. Det er avgjørende at:

Barnehagene har et system for å sikre trygt og inkluderende læringsmiljø

- God gruppeledelse fra alle ansatte i barnehager
- Gode rutiner hele barnehageåret, men særlig i oppstart av nytt år. Dette gjelder både inne og ute.
- Det skapes tydelige regler og forpliktende regelhåndhevelse

- Årsplaner og virksomhetsplaner som har trivsel, inkludering, relasjonsarbeid og mobbing som tema
- Barnehager og skoler utfører ROS-analyse for å sikre at alle områder er dekket tilstrekkelig ved trygghetskartlegging eller lignende
- Barnehagene lager temaplaner som ivaretar trivselsaktiviteter som barnehagedag, fellesdager som mørketidsmarkering, sommermarkering på Holmen, FN/Forut- kafé, julebord, sommeravslutning for førskolen m.v.
- Gode fysiske miljøer i barnehagene ved god kunnskap om og oppfølging av [miljørettet helsevern](#)
- Alle ansatte skal kjenne til rutiner for håndtering av mobbing

Det arbeides godt med relasjoner og mestring

- Det er de voksne som har ansvar for gode relasjoner
- Det jobbes systematisk med gode relasjoner mellom voksne og barn.
- Det jobbes systematisk med gode barn/barn relasjoner
- Barn opplever mestring og får oppgaver tilpasser sitt nivå
- Barn opplever at de får støtte fra de voksne
- Alle barn skal oppleve seg sett og hørt
- Alle barn skal erfare at de voksne griper inn og veileder ved utestenging og konflikter

Ansatte har god kompetanse og gode ressurser

- Barnehagen skal ha god kunnskap om sosial kompetanse og læringsmiljø hos ledelse og ansatte i barnehagene
- Barnehagene skal ha god kompetanse i håndtering av mobbing hos ledelse og ansatte
- Barnehagene har en felles forståelse av hva et inkluderende læringsmiljø er
- Ledelsen legger jevnlig til rette for refleksjon, erfaringsdeling og kompetanseutvikling
- Kommuneledelsen sørger for tilstrekkelige ressurser i barnehager og skoler

Involvering og samarbeid

- Barnehagene legger til rette for godt samarbeid mellom barnehager og hjemmet
- Foreldre skal oppleve lav terskel for å ta kontakt med barnehagen
- Barnehagen involverer barn i læringsmiljø, lek og læringsaktiviteter
- Gode samarbeidsrutiner ved overgang barnehage –skole
- Barnehager skal lage arenaer for barns medbestemmelse i spørsmål om trivsel og regler i barnehagen
- Det gjennomføres barnesamtaler for alle minimum 1-2 ganger i året der trivsel og mobbing er tema
- Barnehagene skal ha fungerende brukerråd (FAU, SU) som ivaretar viktige avgjørelser knyttet til læringsmiljø
- Foreldre er gode ressurser for barnehagemiljø og skal brukes for å fremme helse, trivsel og læring
- Barnehagene gjennomfører foreldreundersøkelse årlig.
- Barnehager har mobbing og trivsel som tema på foreldremøter slik at både opplysningsplikt og involvering ivaretas.
- Foreldre skal orienteres jevnlig om barnehagens arbeid med barnehagemiljø, feks på Mykid.
- Tett samarbeid med barnehagenes samarbeidspartnere, som feks. PPT, helsestasjon og barnevern

- Barnehagene etablerer barnehagehelsetam ved barnehageårets begynnelse

Foreldresamarbeid

Barna er det viktigste foreldrene har, og de er på utlån til oss. Foreldrene er de som kjenner barna best, derfor er de en stor ressurs i det forebyggende arbeidet mot mobbing og krenkelser. For å oppnå Kåfjords vedtatte nullvisjon mot mobbing er foreldre den viktigste samarbeidspartneren i det forebyggende arbeidet. Barnehagens oppgave er legge til rette for en åpen dialog for inkludering og mot mobbing i barnehagene. Dette kan være ved å utarbeide felles retningslinjer eksempelvis for bursdagsmarkeringer og lekeavtaler.

Ved mistanke om at barn utsettes for mobbing og/eller krenkelser, eller utsetter andre barn for mobbing/ krenkelser, skal foreldre informeres. Det skal være en lav terskel for samtale om bekymringer om begynnende mobbeadferd. En samtale trenger ikke å medføre tiltak, men igangsette en åpen dialog på et tidligst mulig tidspunkt. Desto bedre barnehagen og foreldrene samarbeider om felles tilnærminger, desto bedre kan det jobbes med barnets leke- og relasjonskompetanse.

Barnas foreldres synspunkter skal også lyttes til, om foreldre har mistanke om at deres barn blir utsatt for mobbing og krenkelse av andre barn eller voksne skal barnehagen ha informasjon om dette på et tidlig tidspunkt, slik at barnehagen kan igangsette eventuelle tiltak på et tidlig tidspunkt, samt for å ha en åpen dialog og et godt samarbeid for å ivareta barnet/barna.

FØLGE MED

Alle som arbeider i barnehagene, har en plikt til å følge med på hva som skjer i barnehagen og gripe inn hvis de ser krenkelser som for eksempel mobbing.

Alle som arbeider i barnehagen, skal følge med hvordan barna har det. Alle som arbeider i barnehagen, skal melde i fra til barnehagens styrer dersom de får mistanke om at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Styrer skal melde i fra til barnehageeier i alvorlige tilfeller. Ved mistanke om at barn ikke har et godt og trygt barnehagemiljø, skal barnehagen straks undersøke saken.

Når barn eller foreldre sier at de ikke har et godt eller trygt barnehagemiljø og så langt det finnes egnede tiltak, sørge for at barnet får et trygt og godt barnehagemiljø. (Barnehageloven § 42)

Slik fanger vi opp at barn ikke har det bra:

- Gjennom formelle og uformelle observasjoner
- De ansatte ser og fanger opp noe i samtaler med andre barn
- Ved samtaler med barna om det vi ser, ut fra alder og modenhet.
- Foresatte som tar kontakt og vil melde fra om det som har skjedd i barnehagen
- Barna forteller om mistrivsel og vanskeligheter
- Endringer i atferd hos barn
- Endringer i barnehagemiljøet
- Barn som blir stille og trekker seg tilbake fra lek eller ikke deltar i lek

- Endringer i gruppen; bråk og uro, endringer sosialt og hvilke barn som leker sammen

Kartlegging:

Det finnes flere verktøy vi kan bruke for å kartlegge hva som skjer mellom barn.

Barnesamtaler, observasjoner, barneråd og kartlegginger som eksempelvis «Bussen» (fra tryggifjell.no) er verktøy barnehagene benytter for å analysere og kartlegge barnas trivsel og det sosiale samspillet i gruppen (se maler).

Barnehagene gjennomfører foreldreundersøkelse for å jevnlig holde oversikt over hvordan foreldrene opplever at deres barn har det i barnehagen. Gjennomføring av disse legges inn i virksomhetsplan/årshjul.

Observasjon og utetid:

Barnehagen skal gode rutiner for utetiden, og personalet til stede i utetiden må aktivt observere, delta og være tydelig til stede for barna. De må undersøke og gripe inn om de mistenker krenkelses, og ha lav terskel for å informere pedagogisk leder og styrer om hendelser og observasjoner fra utetiden. Rutiner for utetid skal være tydelige og synlige for alle barn og ansatte. Ansatte følger opp regler som er bestemt.

Barnesamtaler gjennomføres minimum en til to ganger i året. Noe av tiden brukes til å kartlegge hvem som leker med hvem og hvem som er utenfor.

GRIBE INN

Barnehagene i Kåfjord har nulltoleranse mot mobbing, vold, diskriminering og trakassering, men også mot mindre alvorlige krenkelses.

Barnehagen skal ikke godta krenkelses som for eksempel utestenging, mobbing, vold, diskriminering og trakassering. Alle som arbeider i barnehagen skal gripe inn når et barn i barnehagen utsettes for slike krenkelses. (Barnehageloven § 41)

Dersom du som ansatt overhører for eksempel hatytringer eller observerer mer indirekte krenkelses som utestenging, isolering og baksnakking, samt barn som fratar eller ødelegger andre barns leker, eller eiendeler skal du gripe inn umiddelbart og stoppe situasjonen. Om det gjentatte ganger observeres at det samme barnet tildeles mindre attraktive roller i lek, eller ikke får anledning til å være med å bestemme i leken, gir dette også grunn til å gripe inn og veilede barna i leken.

Det kan for eksempel dreie seg om å stanse en slåsskamp eller annen fysisk krenkelse, om å stanse en utfrysningssituasjon eller stanse og irettesette barn som kaller andre stygge ting. Plikten til å gripe inn er begrenset til inngrep som er mulige å gjennomføre. Det betyr for eksempel at ansatte ikke skal stå i fare for å skade seg selv eller krenke noen av barna for å stanse situasjonen, med mindre det er nødrett eller nødverge.

Hva er en krenkelse?

Hva som er en krenkelse skal tolkes vidt, men ikke slik at alle kritiske utsagn eller uenigheter er krenkelses. Barnehagens oppgave er, i forhold til barnets alder, også å lære barna å tenke kritisk og å respektere andres meninger og overbevisninger, dette arbeidet er i tråd med Rammeplanens føringer.

Styrer skal sørge for at alle som jobber i barnehagen vet at de har plikt til å gripe inn, og at de vet hvordan de skal gjøre dette. Styrer sørger for at alle ansatte er kjent med barnehageloven § 41 – 43, barnehagens virksomhetsplan og vedtekter, barnehagens arbeid med inkludering, barnehagens

årsplaner/aktivitetsplaner og kommunens plan for håndtering av mobbing fra barnehageårets start. Styrer har ansvar for at ansatte kjenner rammeplanen og barnehagens rutiner. Styrer har ansvar for at vikarer får samme kjennskap.

Det er barnehageeier og skoleeiers plikt er å sørge for at barnehagen/skolen har riktig og nødvendig kompetanse. Barnehagene og skolene i Kåfjord deltar i den nasjonale satsingen Inkluderende barnehage- og skolemiljø som et ledd i å øke kompetansen i arbeidet mot mobbing.

Bruk av fysisk makt

I mange tilfeller kan plikten til å gripe inn kreve bruk av fysisk makt og tvang. Et typisk eksempel på dette kan være når du skal stoppe en slåsskamp. I slike tilfeller er det for eksempel viktig å være klar over at barnehagen ikke har hjemmel til bruk av tvang i barnehageloven.

Bruk av fysisk makt er begrenset av

- Straffelovens bestemmelser
- Barnehageloven inkl. Rammeplan som forskrift
- Barnekonvensjonen

Plikten til å gripe inn må derfor vurderes opp mot grensen til hva som er lovlig. Reglene om nødrett og nødverge kan likevel gi grunnlag for å gripe inn på en slik måte som ellers er ulovlig. Denne unntaksregelen er veldig streng. Det er bare adgang til å bruke retten til nødverge og nødrett i helt ekstraordinære tilfeller, for eksempel der man må ty til tvang eller makt for å forsvare *noe eller noen*.

VARSLER

Ser eller mistenker at noen ikke har det godt

Alle som jobber i barnehagen, skal varsle styrer hvis de ser eller mistenker at et barn ikke har et trygt og godt barnehagemiljø. Dette skal sikre at styrer får oversikt over hvordan barna har det og vil være et godt utgangspunkt for å følge opp enkeltsaker.

Styrer kan delegere oppgaven om å ta imot varsler til en annen person i barnehagen, men kan ikke delegere ansvaret. Styrer har ansvaret for at varslingene håndteres på en forsvarlig måte.

Det skal være lav terskel for hva som skaper mistanke til at et barn ikke har det bra på skolen. Plikten til å varsle styrer gjelder for all mistanke. Det kan for eksempel:

- Basere seg på observasjoner av barna
- Tilbakemeldinger i undersøkelser
- Beskjeder fra foreldre eller andre barn
- At et barn sier fra at han eller hun ikke trives i barnehagen

Når ansatte mobber

Hvis du mistenker eller ser at en ansatt utsetter et barn for krenkelser, utøver vold, mobber, diskriminerer eller trakasserer et barn skal du straks varsle styrer som igjen skal varsle skoleeier. Dersom det er en ansatt i barnehageledelsen som krenker et barn ved for eksempel utestengning, diskriminering, mobbing, trakassering eller vold skal den ansatte varsle skoleeier direkte, (jfr. § 43 i barnehageloven.)

Undersøkelser jfr. § 42 i barnehageloven skal iverksettes straks.

Den ansattes rettigheter ivaretas av arbeidsmiljøloven.

Voksne kan også mobbe og krenke barn ubevisst. Og ha et reflektert forhold til mobbetemaet og hva krenkelser kan være, er nødvendig for å forstå hvordan egne handlinger kan påvirke andres oppfatninger av barn. Ansatte må derfor omtale alle positivt. Språket legger føringer for barns oppfattelse av andre barn, eller voksne. De voksne må være bevisst at en er rollemodell.

Eksempler på at en ansatt krenker barn kan være latterliggjøring av barn, å snakke nedsettende om barnet eller dens familier, kjeffe på barn i andre barns påhør, og gjentakende utvelgelse av enkeltbarn til aktiviteter, kan oppleves av andre barn som favorisering. Derfor bør barnehagen ha gode planer som sikrer inkludering.

Hvor raskt skal vi varsle?

Alle som arbeider i barnehagen, skal varsle styrer dersom en mistenker at et barn ikke har et godt og trygt barnehagemiljø. Styreren skal varsle barnehageeier i alvorlige tilfeller. Ved mistanke om, eller kjennskap til at et barn ikke har et godt å trygt barnehagemiljø skal barnehagen undersøke saken. (Barnehageloven §42).

Terskelen for å varsle styrer ved mistanke om at et barn ikke har et godt og trygt barnehagemiljø skal være lav, plikten ligger på alle ansatte i barnehagen. Mistanken kan være på bakgrunn av observasjoner av barna, og ha mistanke vil si at man er usikker. Dersom et barn gir uttrykk for at det ikke har et godt og trygt barnehagemiljø oppfyller det kravet om at den ansatte har kjennskap.

At det er en lav terskel for å varsle styrer medfører at styrer både ved mistanke og ved bekreftede forhold, fortære får oversikt om ulike hendelser omfatter samme barn, og kan avdekke mønstre og se sammenhenger som ellers ikke hadde blitt fanget opp.

Når melding til styrer skal gis må vurderes i forhold til sakens alvorlighetsgrad. Noen ganger må en melde ifra straks, andre ganger kan det vente til dagens slutt, eller første avtalte møte. Barnehagemiljø saker er å anse som tidssensitive.

UNDERSØKE

Hvis noen som jobber i barnehagen ser eller mistenker at et barn ikke har det trygt og godt, skal de undersøke saken med en gang. Plikten til å undersøke har like lav terskel som plikten til å varsle. Hvis et barn selv sier ifra om at de ikke har det bra, skal barnehagen alltid undersøke saken nærmere. Det er helt nødvendig for å kunne sette inn gode, egnede tiltak. Hvor grundige undersøkelsen skal være gang er avhengig av skjønn, formålet med undersøkelsene og hvilken situasjon man står ovenfor i hvert enkelt tilfelle.

Når det gjelder plikten til å undersøke, kreves det mer av personer som har en omsorgsrolle overfor barna, som for eksempel fagarbeidere, assistenter, pedagogiske ledere og styrer enn av personer med andre typer arbeidsoppgaver i barnehagen som for eksempel vaktmestere eller renholdsarbeidere.

Hvis en ansatt er den som mobber, diskriminerer eller trakasserer et barn er det enda strengere krav til å undersøke saken umiddelbart.

Barnehagen skal lage en skriftlig plan når det skal gjøres tiltak i en sak. I planen skal det stå:

- a) Hvilke problemer tiltakene skal løse
- b) Hvilke tiltak barnehagen har planlagt

- c) Når tiltakene skal gjennomføres
- d) Hvem som skal gjennomføre tiltakene
- e) Når tiltakene skal evalueres

(Barnehageloven §42)

Barnets egen opplevelse av barnehagemiljøet og definisjon av krenkelsesbegrepet i loven.

Plikten til å undersøke betyr at barnehagen skal undersøke barnets og dens foreldres **opplevelse** av barnehagemiljøet. Barnehagen skal ikke skaffe og vurdere bevis for eller mot at barnet er blitt krenket eller mobbet.

Undersøkelsene må ha som formål å få frem fakta om situasjonen og hva som påvirker hvordan barnet opplever barnehagemiljøet.

I loven er krenkelser både definert som direkte handlinger og verbale uttrykk mot barn, men også indirekte krenkelser som utestengelse, baksnakking og isolering. Når det gjelder utestengning må dette dreie seg om gjentakende hendelser mot samme barn for at det skal omfatte kravet om nulltoleranse. Eksempelvis så er det ikke ansett som utestengning om noen barn som er i gang i en lek ikke inkluderer flere barn i leken. Dersom dette imidlertid gjentar seg flere ganger mot samme barn, eller de ikke inkluderer barnet på grunn av diskriminering eller trakassering, eller situasjonen på en annen måte er nedverdiggende eller integritetskrenkende vil dette være annerledes.

Det skal være en lav terskel for hva som kan omfattes som krenkelse. Samtidig skal ikke enhver uenighet eller kritisk ytring mellom barna ment å omfattes av krenkelsesbegrepet. Barnehagen har også en oppgave i å lære barna å respektere og akseptere ulike meninger og overbevisninger. Krenkelsesbegrepet er i denne bestemmelsen er objektivt i den forstand at hva som er en krenkelse beror på en helhetlig vurdering og ikke bare på barns opplevelse.

*Selv om vurderingen av hvilke handlinger og ytringer som ikke skal godtas skal bero på en helhetlig vurdering, har de ansatte alltid en aktivitetsplikt etter § 42 dersom barnet selv opplever å ikke ha et trygt og godt barnehagemiljø.
(Merknader fra Prop. 96 L (2019-2020) til ny § 41).*

Det kan være aktuelt å undersøke hendelser tilbake i tid eller forhold utenfor barnehagen, dersom disse påvirker barnets hverdag i barnehagen.

For eksempel kan det som skjer mellom barn etter barnehagetid, kan påvirke hvordan et barn har det i barnehagen. Hvis et barn opplever å ikke ha det bra i barnehagen, plikter barnehagen å ta tak i problemet. Hva som er årsaken, kan ikke begrense barnehagen til å ta tak i problemet. Dette gjelder selv om årsaken er noe som har skjedd utenfor barnehagen. Det betyr at barnehagen kan ha et ansvar også for mobbing som skjer etter barnehagetid, for eksempel på fritidsaktiviteter eller i hjemmemiljøet. Det som er det viktige er hvorvidt barnet opplever å ha det bra i barnehagen.

Barns medvirkning og barnets beste

Barnehagen skal sørge for barns medvirkning når de undersøker saker. Dette skal gjøres ved at involverte barn blir hørt, med utgangspunkt i deres alder og modenhet, samt at barnets beste skal være et grunnleggende hensyn i barnehagens arbeid. Barnehagen må ta hensyn til barnets beste i alle vurderinger og handlinger.

Hvordan kan vi avdekke hva som har skjedd?

Når barnehagen undersøker en sak, kan de observere barn i utetid, leke, eller læringsaktivitet, de kan ha samtaler med de som er involvert eller vet noe om saken. Barnehagene kan bruke kartleggingsverktøy, observasjon eller sosiogram.

Husk å ivareta barnets personvern ved at du ikke utleverer opplysninger om dem til andre. Barnehagene kan ha samtaler med de barna det gjelder, andre barn, ansatte og foreldrene. I slike samtaler er det viktig å være bevisst på hvilke ord man bruker og hvordan man skaper en god og trygg stemning.

Tips til en god samtale

Tips til en god samtale kan være å

- Passe på at du snakker med forståelige ord
- Gi den du snakker med tid til å tenke
- Avklare forventningene til samtalen
- Være bevisst på eget kroppsspråk
- Stille åpne spørsmål for å få frem barnets opplevelse
- Be en kollega om å gi tilbakemelding på hvordan du fremstår i slike typer samtaler

Det kan også være nyttig å stille seg noen spørsmål i forkant av samtalen som

- Hva må vi snakke om før samtalen?
- Hva vet vi, hva tar vi med oss inn?
- Hva vet vi som vi ikke kan fortelle videre av personvern hensyn?
- Hva er målet med den første samtalen?
- Hvem er samtalen for?
- Hva er tegn underveis på at vi har en god samtale?

SETTE INN TILTAK

Barnehagene har plikt til å sette inn tiltak.

- Sette inn egnede tiltak for alle barn som opplever at barnehagemiljøet ikke er trygt og godt, uansett årsak
- Følge opp tiltakene
- Evaluere virkningen av tiltakene

- Legge til eller endre tiltak hvis det er nødvendig

Dette er også i samsvar med god pedagogisk praksis. At barnehagene følger denne plikten er viktig både for enkeltbarnet, men også for barnehagemiljøet som helhet. Et godt barnehagemiljø er en forutsetning for at barna får utvikle seg. Trygghet er rammen for at utvikling, lek og læring.

Tiltaksplikt utløses når barnet ikke har det godt

Husk at det er **barnets og dens foreldres egen opplevelse av at han eller hun ikke har et trygt og godt barnehagemiljø** som utløser tiltaksplikten i barnehagen. Det er barnehagens ansvar å fange opp at barna sier ifra eller gir uttrykk for om at de ikke har det bra i barnehagen. Barnehagen skal ikke bagatellisere barnets opplevelse av sitt eget barnehagemiljø. Barnehagen skal aldri avvise eller underkjenne et barns opplevelse av utrygghet eller mistriivsel i barnehagen. Barnehagen skal ikke stille strenge krav til hva det innebærer å si fra, eller til at barn skal bruke de rette begrepene. Det er nok at noen forteller muntlig at de ikke har det bra i barnehagen eller at de utsettes for noe de opplever som vanskelig.

Barnehagens tiltaksplikt går lenger enn å kun ta tak i situasjoner der barna selv sier fra, eller på andre måter viser uttrykk for at det ikke har det godt og ber om hjelp. Tiltaksplikten kan for eksempel utløses av undersøkelser/ observasjoner barnehagen har utført eller hvis noen observerer at et barn ikke har det trygt og godt.

Det er en del av barnehagenes faglige vurdering å ta stilling til hvilke tiltak som er egnet, også der barnet er motvillig. Barnehagen er uansett forpliktet til å vurdere barnets beste og det kan i noen tilfeller være barnets beste å sette inn tiltak selv om barnet og dens foreldre ikke ønsker dette selv. Husk også i denne sammenhengen at barnehagen aktivt skal ta rede på hva barnet og foreldrene mener og høre hva de har å si.

Hva er egnede tiltak?

For å finne frem til egnede tiltak er det viktig å ivareta barnas rett til å bli hørt og hensynet til barnas beste. Det er viktig å vurdere hvilke tiltak som ivaretar barnas interesser best mulig.

De ansatte i barnehagen må bruke sitt faglige skjønn når de skal vurdere hvilke tiltak de skal sette inn.

- Tilpass tiltakene til den konkrete saken. Et tiltak som har fungert godt for et barn trenger ikke å fungere for en annen i samme situasjon.
- Ta utgangspunkt i årsakene til problemene og vær bevisst på at alle saker er unike og kan ha sammensatte problemstillinger.
- Ofte vil det være behov for å sette inn flere tiltak samtidig for å kunne løse et problem. I disse tilfellene kan tiltakene sett i sammenheng styrke hverandre og sørge for at barna får det trygt og godt i barnehagen.
- Husk at sakene skal løses på lavest mulige nivå, men at det likevel er viktig å følge plikten om å varsle.

Tiltakene kan rettes mot

Tiltakene kan rettes mot

- Den som blir mobbet eller krenket
- Den eller de som mobber eller krenker
- Tilskuere

- Avdelingen-, eller aldersgruppen
- Hele barnehagemiljøet

I de fleste tilfellene er det behov for å sette inn tiltak mot flere av gruppene. Tiltakene bør ikke utelukkende rette seg mot dem som opplever mistrivsel i barnehagen.

Rettspraksis fra skoler i mobbesaker og forskning viser at skolene også bør sette inn tiltak mot dem som mobber, krenker eller på annen måte bidrar til at andre ikke har det trygt og godt på skolen. Eksempler på tiltak kan være direkte inngripen når en elev blir mobbet, konfronterende og individuelle samtaler med de involverte og samtaler med foreldrene. I saker på skolen hvor det er avdekket mobbing, bør normalt konfronterende samtaler være et av tiltakene for å stoppe mobbingen.

En må vurdere mobbeepisoder i barnehagen utfra de involvertes alder og modenhet og om det kan forventes at de selv er bevisst sine handlingers påvirkning på andre barn. Mobbeadferd i barnehagen kan også handle om svake sosiale ferdigheter, vansker med å tolke lekesignaler, posisjonering i en gruppe, konflikt om gruppehierarki og barnets hjemmemiljø mv.. Disse faktorene må en vurdere når tiltak mot mobbing i barnehagen avdekkes. Tiltaksplikten i barnehagen gjelder så lenge det finnes egnede tiltak som kan gi barnet et godt og trygt barnehagemiljø. Tiltaket skal, i tillegg til å være egnet, også være lovlig. Barnehagen kan for eksempel ikke bruke tvang og foreldrene kan ikke samtykke til at loven brytes. De aller fleste tiltak som settes inn i en sak om barns barnehagemiljø krever ikke en egen lovhjemmel eller enkeltvedtak. Tiltak som begrenser enkeltbarns rettigheter etter loven eller pålegger nye plikter, krever imidlertid hjemmel i lov. Husk at barnekonvensjonens artikler om barnets beste og barnets rett til å bli hørt gjelder også når man skal vurdere egnede tiltak.

Hvor lenge skal tiltakene vare?

Tiltaksplikten løper så lenge et barn opplever at barnehagemiljøet ikke er trygt og godt og det finnes egnede tiltak som kan settes inn. Det betyr ikke at barnehagen skal sette inn det tiltaket foreldrene ønsker eller føler er nødvendig, det må også være faglig forsvarlig og ansett som egnet til å forbedre situasjonen. Det skal gå max 1 måned før nytt tiltak prøves ut.

Barnehagen skal vurdere om tiltakene virker.

Barnehagen skal følge opp saken og evaluere om tiltakene de har satt inn har ført til at barnet fått det bedre i barnehagen. Det er lurt å involvere barnet, avhengig av alder og modenhet, og eventuelt foreldrene i evalueringen av tiltakene. Hvis evalueringen viser at barnet fortsatt ikke har det trygt og godt i barnehagen skal barnehagen likevel fortsette og se etter muligheter for å skape et godt og trygt barnehagemiljø, evaluere, justere og sette inn andre tiltak slik at de er mest mulig effektive for å løse den aktuelle situasjonen. Tiltakene skal omfatte både barnet som utsettes for krenkelser, barnet som krenker, evt. Tilskuere, barnegruppen på avdelingen, evt. hele barnehagen.

Lenke til ressurser for barnehagene:

- Filmer om trivsel: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/barnehagemiljo/filmer-trivsel-i-barnehagen/>
- Veileder: Barns trivsel – voksnes ansvar: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/stottemateriell-til-rammeplanen/trivselsveileder/>
- Barns medvirkning: <http://vetuva.udir.no/index.php/dialogkort/barns-medvirkning/>
- Handlingsplan mot mobbing - et hefte for alle som jobber i barnehage i Kåfjord kommune:

Ressurser for både barnehager og skoler:

- Ressurser om mobbing for barnehager og skoler: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/mobbing/>
- Ressurser og dokumenter fra Inkluderende barnehage- og skolemiljø, pulje 2: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/nasjonale-satsinger/tilbud-om-kompetanseutvikling-miljo-og-mobbing/Satsing-inkludering/pulje-2/>
- Les mer om oppfølging av de som har blitt utsatt for mobbing her.

Barnehagehelseteam

Barnehagehelseteamet er tverrfaglig ressursteam for veiledning og drøfting i forhold til saker om barns oppvekstmiljø, både på system og individnivå. Det avvikles barnehagehelseteam fire ganger i året. Det innhentes informert samtykke ved saker som omhandler enkeltbarn.

DOKUMENTASJON

Barnehagen må dokumentere skriftlig hva de gjør for å sørge for at barn har det trygt og godt i barnehagen. Saker som omhandler trivsel og mobbing skal legges i Websak. Dokumentasjonen skal sikre at:

- Det lages en plan der det kommer frem:
 - Hvilke problemer som skal løses
 - Hvilke tiltak barnehagen skal gjøre
 - Når tiltakene skal gjennomføres
 - Hvem som skal gjennomføre tiltakene
 - Når tiltakene skal gjennomføres

En aktivitetsplan må ikke nødvendigvis tilknyttet enkeltbarn, men tilpasses saken den skal løse, det er ingen formkrav utover at den skal være skriftlig. Forvaltningslovens regler om prosess og innhold kommer derfor ikke til anvendelse.

Hva må dokumenteres?

- Aktivitetsplanen skal inneholde: Hvilke tiltak de planlegger å gjennomføre og hvem tiltakene skal rettes mot.
- Dokumentere evalueringene av hva som er gjort for å følge opp delpliktene i hver enkelt sak, det vil si følge med, gripe inn, varsle, undersøke og sette inn tiltak

Tiltaksplikten utløses dersom et barn gir utrykk enten verbalt eller på annen måte om at det ikke har et trygt og godt psykososialt miljø i barnehagen, dersom en ansatt observerer barn som utsetter andre barn for krenkelser, dersom foreldre gir utrykk for bekymring for om deres barn har det trygt og godt i barnehagen. Både foreldre av barn der en mistenker at de utsettes for krenkelser, eller utsetter andre for krenkelser skal informeres ved å innkalle til samtale. Det kan også være lurt å ha med en oppsummering av samtalene med foreldre og også barn(a). I tillegg kan det være lurt å ha med en oppsummering av hva som er barnehagens vurderinger av saken.

Det vil variere fra sak til sak hvor mye som skal dokumenteres i den enkelte saken. Det vil for eksempel kunne være forsvarlig med en kortere og mer skjematisk aktivitetsplan i saker der

barnehagen setter inn tiltak tidlig i prosessen og tiltakene er enkle, enn i saker der tiltakene og saksforholdet er mer sammensatt og komplekst. Planen og referater skal være skriftlig og være skrevet i et format som kan tas ut og gis til Statsforvalteren, hvis det er behov for det (Selv om klagerettighet til Statsforvalter ikke er omtalt i Barnehageloven av 2021).

Taushetsplikt og behandling av personopplysninger i barnehager og skoler

Alle som utfører tjeneste eller jobber i skolen har taushetsplikt. Opplysninger som er omfattet av taushetsplikten gjelder:

- Personlige forhold
- Opplysninger man ønsker å holde for seg selv
- Opplysninger som man får gjennom jobb

Når du skal dokumentere hva som har blitt gjort i en enkeltsak, vil du måtte behandle personopplysninger. Det kan være både ordinære personopplysninger og sensitive. Skolen har både plikt og rett til å behandle personopplysninger. Alle personopplysninger, skal behandles i samsvar med [personopplysningslovens regler](#).

KOMPETANSEUTVIKLING

Det er en forutsetning at de ansatte i barnehagen/på skolene har oppdatert kompetanse om barnehagemiljø, skolemiljø og arbeid mot mobbing i tillegg til at de har god kjennskap til regelverket. Bruk kunnskap, prinsipper og verdier som er utviklet og anerkjent av kompetente fagmiljøer. Det er styrers/rektors ansvar å følge opp at de ansatte i barnehagen/på skolen har denne kompetansen. Kommunen har ansvar å sørge for at barnehagene/skolene har denne kompetansen. Kåfjord kommune deltar i den nasjonale satsingen *Inkluderende barnehage- og skolemiljø* for å sikre kompetanse i personalet. Arbeidet med å opprettholde kompetansen videreføres også etter satsingen er over. Kåfjord kommune har støtte fra Veilederkopretset fram til desember 2020. Både barnehager og skoler hatt ekstern vurdering på området *læringsmiljø og voksenrollen* våren 2019. Det lages utviklingsplaner med bakgrunn i vurderingen, ståstedsanalyse og annen kartlegging i barnehagene/på skolene. Arbeidet med elevenes læringsmiljø er knyttet sammen med [overordnet del av læreplanverket](#). Kåfjord kommune deltar i interkommunalt samarbeid om kompetanseutvikling i barnehager og skoler Arbeidet støttes av ressursperson/utviklingsveileder.

- Ressurser fra nettkurs om barnehage-, skolemiljø og mobbing som skolene/ansatte/lærere/vikarer som ikke har deltatt i satsingen bør se: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/nasjonale-satsinger/tilbud-om-kompetanseutvikling-miljo-og-mobbing/nettkurs-om-miljo-og-mobbing/>
- Ressurser om mobbing for barnehager og skoler: <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/mobbing/> og <https://www.udir.no/laring-og-trivsel/barnehage-og-skolemiljo/>
- Ressurser og dokumenter fra Inkluderende barnehage- og skolemiljø, pulje 2: <https://www.udir.no/kvalitet-og-kompetanse/nasjonale-satsinger/tilbud-om-kompetanseutvikling-miljo-og-mobbing/Satsing-inkludering/pulje-2/>
- Lov og forskrift om miljøretta helsevern for barnehager og skoler: <https://www.helsedirektoratet.no/tema/miljo-og-helse>

ANSATTE SKAL SIGNERE AT DE HAR SATT SEG INN I HANDLINGSPLAN MOT MOBBING

Alle ansatte i barnehagene skal signere at de har satt seg godt inn i handlingsplan mot mobbing. Det er styrers ansvar å innhente denne signaturen.

Skjema for dokumentasjon av kjennskap til handlingsplan mot mobbing og tilhørende lovverk

Jeg bekrefter med dette at jeg har satt meg inn i handlingsplan mot mobbing med tilhørende lovverk knyttet til barnehage. Jeg er kjent med mitt ansvar og min plikt som ansatt ved _____ barnehage til å følge med, gripe inn, varsle, undersøke, sette inn/følge opp tiltak med mistanke eller kjennskap til at barn ikke har det godt i barnehagen.

Sted	Dato	Signatur

MALER

Alle malene er hentet fra med utgangspunkt i *Trygg i fjell – modellen*, link til nettsiden for mer informasjon:

<http://modellen.tryggifjell.no/barnehage-forebygging.html>

Mal for tiltaksplan i barnehagene

TILTAKSPLAN	
Start:	
Hva er hovedproblemstillinga etter observasjoner?	
Hvilke tiltak settes inn?	
Tiltak for den som utsettes for krenkelser	
Tiltak for den som utsetter andre for krenkelser	
Tiltak for barnegruppen/avdelingen/ «tilskuere»	
Samtale med foreldrene	
Dato:	Til stede:
Underveisevaluering	Dato
Må det settes inn nye tiltak?	
Tiltak avsluttet, sak vurderes løst. Dato:	

Å bruke observasjon som metode for avdekking:

Hvorfor observasjon?

- Viktig for å se helheten i en sosial situasjon
- Situasjoner som ser ut som kommunikasjon, samspill og lek, trenger ikke å være gjensidig og balansert
- For å få kjennskap til om det dreier seg om mobbing, engangshendelser eller konflikter, må vi skaffe oss en nyansert og helhetlig oversikt
- Bruk av observasjon kan gi en systematisk oversikt om:
 - Hvem velger å være sammen med hvem?
 - Hva for barn blir ofte stående utenfor?
 - Hvilke situasjoner er spesielt sårbare for utestenging?
 - Hvilke arenaer er gode for å stimulere til samspill?
- Å observere samspill;
 - For å samle konkret og detaljert informasjon
 - Hva barna sier og gjør i samspill med hverandre når de er sammen
 - Informasjon fra observasjon kan vise;
 - om mobbing skjer
 - om et sosialt samspill fungerer godt/dårlig

Forarbeid

- Hva er det ønskelig å finne ut?
- Hvem skal observeres?
- Hva skal det fokuseres på i samspillet?
- Hvem skal foreta observasjonene?
- Skal det konstrueres noen situasjoner?
- Når skal det gjøres?
- Kor lang tid skal brukes?
- Hvordan skal observasjonen dokumenteres?
- Når og av hvem skal observasjonene analyseres?
- Hvordan skal de nyttiggjøre de av dem?
 - Hvordan tenkte jeg?
 - Hva så jeg?
 - Hvilken kunnskap fikk jeg?

Observasjon av barnets kontakt med andre:		
Dato:	Tid:	Situasjon:
Type kontakt		Kommentarer:
Tar positiv kontakt, får positiv respons		
Tar positiv kontakt, får negativ respons		
Får en positiv henvendelse		
Får en negativ henvendelse		
Voksne som ignorerer barnets initiativ		
Tar negativ kontakt		
Gir ordre		
Forstyrrer leken		
Avbryter andre/lek		
Sier noe positivt til andre		
Tar kontakt med voksne		
Bytter lek		
Ignorerer voksne		

Observasjonsskjema

Dato:	Tid:
Situasjon	Sign

Beskrivelse av hva som skjer:

Barnesamtale

Hovedmålsetting:

Å avdekke mobbing i barnehagen, der barns opplevelse, de ansattes ansvar og foreldres involvering er kjernepunkter.

Problemstilling: Barns opplevelse av relasjoner, trivsel og samspill i barnehagen.

Spørsmål:

Jeg har lyst til å høre hvordan du har det i barnehagen. Fortell!

1. Hva liker du å gjøre på i barnehagen?
2. Har du det bra i barnehagen?
3. Fortell meg hva du synes er bra i barnehagen/hva som ikke er bra.
4. Hvem leker du med i barnehagen?
5. Hvem er dine venner i barnehagen?
6. Er det noen i barnehagen det er vanskelig å leke sammen med?
7. Er det noen du skulle ønske du kunne leke mer med?
8. Ser du noen som leker alene? Gjelder det i dag, alltid, ute/inne
9. Hvis du ser noen som leker alene, hva kan du gjøre da?
10. Når du ser at noen er stygge med hverandre – hvordan føler du deg da?
11. Er det noen her som er ekstra flink til å gjøre/si snille/gode ting? Hva er det de gjør som er bra? Hvem er det som gjør gode ting?
12. Er det noen barn du kunne tenke deg å bli litt bedre kjent med?
13. Hvem er det som bestemmer i leken?
14. Hva skjer om du ikke er enig? Og hva gjør du da – fortell.
15. Hvis en av barna i barnehagen skulle bestemme for alle en hel dag, hvem skulle det vært?

Spørsmål om voksne:

- Hører de voksne på deg når du snakker? Fortell.
- Gjør de voksne noe gøy sammen med barna?
- Er det noen voksne du liker godt å være sammen med?

Fortell Hvilke voksne vil du ha med på busstur. Fortell! (Link til skjema for bussturen:

<http://modellen.tryggifjell.no/filer/Observasjonsverktøy.pdf>)

Sjekkliste 1 Barnehagens oppvekstmiljø: De voksnes forhold til barna				
Spørsmål:	Ja - alltid	Ja - oftest	Nei - sjelden	Nei - aldri
Er voksne i vår barnehage anerkjennende og støttende i forhold til barns initiativ?				
Bli alle barna lagt merke til i like stor grad, uavhengig av type personlighet? (innadvendt /utadvendt)				
Får noen barn stadig positiv oppmerksomhet fra oss voksne – mer enn andre barn?				
Får noen barn stadig negativ oppmerksomhet fra oss voksne – mer enn andre barn?				
Kan en se at det har blitt et" mønster" i at vi voksne har lettere for å tro på noen barns forklaring på konflikter enn andre i gruppa?				
Er det noen barn i gruppa som vi voksne tar mer kontakt med – og finner på flere aktiviteter med enn andre barn?				
Er det noen barn i gruppa som vi voksne tar lite kontakt med – og sjelden tar initiativ til aktiviteter med?				
Klarer vi å involvere alle barna i fellesskapet – f.eks praten rundt bordet ved måltider?				
Har vi voksne større tålmodighet med enkelte barn i gruppa enn andre, når det gjelder å følge dem opp / hjelpe dem?				
Bli noen barn raskere avbrutt / avvist av oss voksne enn andre når de tar kontakt med oss?				
Er alle voksne bevisst på at barn ikke alltid klarer å skille spøk / ironi? (Være forsiktig med bruk av ironi i fht. barn som ikke forstår dette)				
Kommentarer:				

Sjekkliste 2, barnehagens oppvekstmiljø: Miljøet i barnehagen				
Spørsmål:	Ja - alltid	Ja – oftest	Nei – sjelden	Nei – aldri
Er miljøet i vår barnehage preget av gjensidig omsorg, anerkjennelse, varme og respekt?				
Er samspillet barna imellom preget av likeverdighet og veksling av hvem som bestemmer og hvem som til enhver tid får være med?				
Er det en trygg og avslappet tone preget av humor, spontanitet, oppmuntring og glede?				
Vil du beskrive tonen som trygg, oppmuntrende og at man gleder seg over hverandre sin mestring?				
Vil du beskrive samspillet mellom barna som prega av klare sosiale hierark?				
Er noen barn alene i leken? (over tid) Forekommer det ekskludering av enkeltbarn over tid?				
Er miljøet snarere prega av prestasjonskrav og konkurrerende holdninger?				

Hva gjør vi?	Når	Hvem	Gjort
Sjekkliste for miljø			
Sjekkliste for voksne			
Foreldresamtale			
Barnesamtaler			
Bussøvelse			
Forarbeid observasjon			
Plan for observasjon			
Observasjonsperiode			
Analyse			
Tiltak; (husk å lage tiltaksplan)			
Evaluerer av tiltak			